

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI**

BOSHLANG'ICH TA'LIMGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI TATBIQ ETISHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI VA RIVOJLANISH OMILLARI

XALQARO ILMIIY-AMALIIY ANJUMANI

MATERIALLARI

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ
МАКТАБГАЧА ВА БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ФАКУЛЬТЕТИ
БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ МЕТОДИКАСИ КАФЕДРАСИ**

**БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМГА РАҚАМЛИ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ТАТБИҚ ЭТИШНИНГ
ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ ВА
РИВОЖЛАНИШ ОМИЛЛАРИ**

ХАЛҚАРО МИҚЁСИДАГИ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН

МАТЕРИАЛЛАРИ

2021 йил, 1 -2 апрель

Бухоро - 2021

БОШЛАНГИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИДА МУСИҚИЙ САВОДХОНЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ЖАРАЁНИДА МАНТИҚИЙ ФИКРЛАШ ВА БАҲОЛАШГА ЎРГАТИШ

Б. Мустафоев
ВХТХҚТУМОҲМ, доцент

Аннотация: мақолада ўқувчиларнинг мусиқий саводхонлигини шакллантиришида мантиқий фикрлашга ўргатишнинг аҳамияти, бошланғич синфларда мусиқий саводхонлик меъёрлари ва уни ўзлаштириши даражасига қўйиладиган талаблар ҳақида фикр юритилган.

Калим сўзлар: мантиқий фикрлаш, педагогик бошқарув, мусиқий саводхонлик, мусиқий билим ва кўникма, умумий мусиқа таълими, услуб, мусиқий- маърифий фаолият, нота ёзуви, мусиқий эҳтиёж, мусиқа идроки, миллий чолғулар, яккахонлик ва жўрнавозлик, мусиқий саводхонлик компетенцияси.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 17-ноябрдаги “Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПК-3391-сонли Қарори қабул қилиниб, айни вақтда миллий ўзлигимизни англаш, маданиятимизни ҳар томонлама ривожлантириш, халқимиз, аввало ёш авлодимизни юксак инсоний туйғулар руҳида тарбиялаш, унинг эстетик диди ва тафаккурини шакллантиришда мақом санъатининг кенг имкониятларидан етарлича фойдаланилмаётганлиги таъкидлаб ўтилган эди. Шу боис, миллий мақом санъати намояндалари, тарғиботчилари олдида “Халқимиз, хусусан ёш авлодни мақом санъати билан кенг таништириш орқали уларда миллий ўзликни англаш туйғуси юксак бадиий-эстетик дид ва тафаккурни камол топтириш” вазифаси қўйилди. [1].

Бу эса таълим-тарбиянинг методологик асосларини янада такомиллаштиришни тақозо этади ҳамда педагогик фаолиятни мақсадли амалга оширишга ундайли. Эндиликда асосий мақсад - ўқувчи фақат эгалланган билим ва кўникма, малакаларни ўзлаштириш билан эмас, балки ундан мустақил равишда шахсий, касбий ва ижтимоий фаолиятларида амалий қўллай олиши ва ҳаёти давомидаги турли ижтимоий муносабатларда оқилона фойдалана олиши жоиз. [2]

2017-йил 6-апрелдаги “Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимининг давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида” ги 187-сонли қарори билан Мусиқа маданияти фанидан Давлат таълим стандарти

бошланғич таълимнинг муҳим жиҳатларидан бири ўқувчиларда мусиқий саводхонлик малакаларини шакллантиришдан иборатлигини эътироф этди. Умумтаълим мактаблари мусиқа маданияти ўқув дастурига тааллуқли мусиқа саводи малакалари шу даражада мустаҳкам ўзлаштирилиши керакки, ўқувчилар онги ва шуурида узоқ вақт сақланиб қолсин, улар мавжуд мусиқий билим, малака ва кўникмалардан кундалик фаолиятда қўллай олишсин.

Шу боис, фан ўқитувчилари масъулиятни чуқурроқ ҳис қилган ҳолда кунт ва сабр билан ишлаб, ўқувчиларга пухта бошланғич мусиқий сабоқ бера олишса-гина, уларда мусиқий маданиятнинг асосларини тарбиялаш осон бўлади.

Вилоят мактабларида ёш мутахассис ўқитувчиларнинг мусиқа маданияти фани дарсларини кузатиш, мусиқий фаолиятларни ташкил этиш, педагогик бошқариш шунингдек, бўлажак мутахассисларнинг назарий билим, малака ва кўникмаларини ўзлаштирганлик даражасининг таҳлиллари шу нарсани кўрсатадики, баъзан ҳафтанинг бир соатлик дарснинг ўзига кўп мусиқий фаолиятларни амалга оширилиши оқибатида фаолиятларнинг асоси бўлмиш мусиқа саводхонлиги назарийлаштирилиши, мусиқий атамаларга оид қоида ҳамда таърифларнинг қуруқ ёдлатилиши, ўқувчиларда бошланғич мусиқий саводхонлик малакаларини шакллантиришда мантиқий фикрлашга ўргатишга эътибор берилмаслиги оқибатида ўқувчиларга тушунарли ва қизиқарли бўлиб қолади.

М. Шарипов, Д. Файзихўжаеванинг таърифича, келиб чиқишига кўра арабча бўлган “мантик” (грекча логика-logos) атамаси “фикр”, “сўз”, “акл”, “қонуният” каби маъноларга эга. Унинг кўп маънолиги турли хил нарсаларни ифода қилишда ўз аксини топади. Хусусан, мантиқ сўзи, биринчидан, объектив олам қонуниятларини (масалан, “объектив мантик”, “нарсалар мантиғи” каби ибораларда), иккинчидан, тафаккурнинг мавжуд бўлиш шакллари ва тараккиётини шу жумладан, фикрлар ўртасидаги алоқадорликни характерлайдиган қонун-қоидалар йиғиндисини (масалан, “субъектив мантик” иборасида) ва учинчидан, тафаккур шакллари ва қонунларини ўрганувчи фанни ифода этишда ишлатилади [3].

Муסיқий саводхонлик жараёнининг асосини ва охириги мақсадини амалиёт, яъни муסיқий фаолият ташкил этади. Барча ҳолларда билиш ўқувчининг муסיқий фаолияти билан у ёки бу даражада боғлиқ бўлган, унинг муסיқий эҳтиёжини қондириши мумкин бўлган муסיқий асарларни тушуниб етишга бўйсундирилган бўлади.

Ўқитувчи ўқувчиларга муסיқий саводхонликни шакллантирар экан, ўз олдида таълимий мақсадни кўяди. Улар ўрганилиши лозим бўлган муסיқий билимлар доираси, таълим шакли ва методларини белгилаб беради. Муסיқани идрок этиш- мураккаб, амалга ошадиган жараёндир

Кузатув ҳамда тажрибалардан келиб чиқиб, бошланғич синфлар муסיқа маданияти дарслиги асосида баъзи тавсияларни келтираимиз.

1-синфда ўқувчилар товушларни тўғри талаффуз қила олиши, дойра ва ноғора миллий чолғуларни бири-биридан фарқлаши, товушларни баланд-пастлигини идрок этиши, бутун нота, ярим нота, чорак нота ва нимчорак нота шакли ҳамда чўзимини билиши, скрипка калити, унинг нота йўлидаги жойлашувини билиши, шоир, композитор, хонанда ва созанда касбий фаолиятлари ҳақида тушунчага эга бўлишлари, етти товуш номи, уларнинг кетма-кетлигида куйлай олиши каби муסיқий саводхонлик компетенцияларини эгаллаши кўзда тутилган.

2- синфда яккахонлик ва жўрнавозлик ижро турини билиши, такт чизигининг нота йўлига ифодаланиши қоидаларини, тоника, такт чизиги, репризани фарқлай олиши, мажор ва минор товушқатори ҳақида тушунчаларга эга бўлиши лозим.

3-синфда эса ўқувчилар икки чоракли ва уч чоракли ўлчов, дирижёрлик ҳаракатларини бажара олиши, паузаларни бир-биридан фарқлай олиши, тон ва ярим тон тушунчалари, динамик белгиларни билиши, мажор ва минор уч товушлиги ҳамда товушқаторини нота ёзувида қараб куйлай олиши, ва уларни лад оҳангига қараб ажрата олиши, куйланадиган қўшиқларнинг оҳангига қараб аниқлай олиши, альтерация белгилари (диез, бемоль, бекарь) ни билиши назарда тутилган.

4-синфда ўқувчилар қўшиқ ҳақида тушунчага эга бўлиши, оддий муסיқа шакллари билиши, банд шаклини фарқлай олиши, ўзбек халқ чолғуларидан торли, дамли ва зарбли созларни бир-биридан фарқлаши, халқ рақсларини фарқини, берилган куй парчаларида ноталарни номларини ўқий олиши, соль мажор тонлиги тушунчасига эга бўлиши, берилган нота йўлига такт ўлчовига мос нота таёқчаларини қўя олиши каби компетенцияларни шакллантириш вазифа этиб кўйилган.

Ўқитувчи ўқувчиларнинг муסיқий фаолиятларда активлигини ошириш, уларни машғулотда оммавий жалб этиш орқали муסיқий саводхонлик қобилиятларини янада ривожлантиришга эришмоғи лозим.

Бошланғич синфларда муסיқа таълими мазмуни ўқувчиларнинг муסיқий саводхонлигини ошириш, улар фаолиятини активлаштириш, босқичлараро ўзаро боғлиқликка эришиб, дарс яхлитлигини таъминлашга қаратилиши керак. Муҳим жиҳат шундаки, бошланғич синф ўқувчиларида муסיқий саводхонлик компетенциясини шакллантиришда оддийдан-мураккабга тамойили асосида уларда мантиқий фикрлашга ўргатиш орқали амалга оширилиши мақсадга мувофиқ.

Фойдаланилган адабиётлар

1..Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 17 ноябрдаги “Миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида” ПҚ – 3391-сонли қарори (Халқ сўзи. 2017. - 18 ноябрь)

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг 2020 йил 24- январда Олий Мажлисга Мурожаатномасида сўзлаган нутқи.

МУНДАРИЖА

Обиджон Хамидов. Рақамли технологияларни таълим жараёнига татбиқ этишининг устувор вазибалари	3
Отабек Қаҳҳоров. Рақамли иқтисодиёт тараққиёт омили сифатида	4
Қаҳрамон Тўхсанов. Таълим беришда рақамли технологиялардан фойдаланишининг аҳамияти.....	5

I ШЎБА. БОШЛАНГИЧ ТАЪЛИМГА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАШ ИМКОНИАТЛАРИ.....8

Б.Адилов. Замонавий таълимда рақамли технологиялардан фойдаланиш истиқболлари	8
Ш. Ш. Олимов. Бошланғич таълимни табақалаштиришининг муҳим омиллари.....	11
А.Р. Ҳамроев. Масофавий таълим соҳасида рақамли технологиялардан фойдаланиш имкониятлари15	
Чемезов Сергей Александрович, Саҳновская Елена Геннадьевна, Алмазова Юлдуз Исмаевна.	
Цифровые ресурсы для педагогов начальной школы.....	17
З.Л.Умуров. Таълимни рақамлаштириш шароитида педагогларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш педагогикаси фани асослари	19
U.A. Masharipova. Boshlang‘ich ta‘limga raqamli ta‘lim texnologiyalarni joriy etish davr talabi.....	22
G‘.M.Sayfullayev, L.X.Alimova, I.S. Temirova, S.Sh. Namozova. 4-sinfrda markaziy osiyolik allomalarining tabiat.....	24
Умуров Зариф Латифбоевич. Таълимни рақамлаштириш шароитида ўқув-билув муаммоларини таълим жараёнига татбиқ қилишининг шарт-шароитлари.....	26
G‘.M. Sayfullayev, G.F.Yodgorova, F.O‘. Yodgorov. Boshlang‘ich sinf “atrofimizdagi olam” darslarida o‘qitishning raqamli texnologiyalaridan foydalanish.....	28
G‘.M. Sayfullayev, L.X.Alimova, D.O.Namroyeva. Tabiatshunoslikni o‘qitishda foydalaniladigan raqamli texnologiyalar.....	30
m.m.nigmatova. raqamli o‘yinlar bolalarni o‘qitish usuli sifatida	32
M. J. Yarashov, X. I. Hamdamova. Ta‘lim tizimida raqamli texnologiyalarning o‘rni	34
M. J. Yarashov, F. B. Barotova. Boshlang‘ich ta‘lim jarayoniga raqamli texnologiyalarning tadbiiq etish metodikasi	36
M.J.Yarashov, M.T.Axmedova. BOSHLANG‘ICH SINIF MATEMATIKA TA‘LIMNI Raqamli texnologiyalar orqali ijodiy tashkil etish jarayoni.....	38

II ШЎБА. БОШЛАНГИЧ СИНФЛАРДА ЎҚУВЧИЛАР БИЛИМИНИ БАҲОЛАШНИНГ ХАЛҚАРО ТИЗИМИ 40

М. М. Юлдашева, Бафаева Дилдора. Обучение учащихся анализу художественных произведений в начальных классах на основе заданий PIRLS	40
В.Т. Jurayev, Z.Qamarova. Boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilar bilimni nazorat qilish va baholash tamoyillari	43
Doniyorova Nodira, Namroyev Alijon Ro‘ziqulovich. Husnixat darslarida xalqaro tadqiqot baholash tizimi-pirls matnlarini qo‘llashning ahamiyati.....	45
Б. Мустафоев. Бошланғич синф ўқувчиларида мусиқий саводхонликни шакллантириш жараёнида мантиқий фикрлаш ва баҳолашга ўргатиш	47

III ШЎБА. ДАРСЛИКЛАРНИ ЯРАТИШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ТАТБИҚ ҚИЛИШ.....49

Мишанова А. И. ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	49
R. X. Jumayev. BOSHLANG‘ICH SINIF ONA TILI DARSLIKLARINING AFZALLIKLARI.....	50
O‘. M. Olloqova. ONA TILI DARSLARIDA O‘QUVCHILARNING LINGVISTIK KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA TA‘LIM TEXNOLOGIYALARINING ANAMIYATI.....	53
R. X. Jumayev, Sh.T.Elmurodova. ONA TILI DARSLIKLARIDAGI DIDAKTIK MATERIALLARNI YARATISH VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH	55
M.M.Qosimova, F.F.Qosimov. TAQQOSLASHGA DOIR TOPSHIRIQLAR USTIDA ISHLASH TEXNOLOGIYASI	58
М.А. Жумаева. ПЕДАГОГИКА ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ЎҚИТУВЧИ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ.....	60

“Садриддин Салим Бухорий” МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Адади 100 нусха. Ҳажми 488 бет. Буюртма 87. 2021.

Бухоро шаҳри, М.Иқбол кўчаси, 11.